

Îtuni anaaé kéwareta mórabi
 áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq
 Póroma Îtu Káríqtoni
 timáyíkarain-naqa watáa kítitana
 Tóqtani agatáiyé.

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auráiyábá kákaitana tááyaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtoqaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnáyaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnáyaba kemá wekáq “tíkáiye” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákáq mirá-uraiye. Îtu Káríqtoqaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnáyaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaarâq minnáyaba timá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokáq uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa

Îtu Káríqtoma abarokáq ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma makáíye. ⁹ minnáyaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéíye. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraíye.

¹⁰ miráímanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kêtune. minnâ kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹ maará téq kêtune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq ááiq-aimma keráwáqtí aúkápimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáíyo? ímiye. wenaúgoma mimórá wáíye. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáíyo? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnáyaba timuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káéatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaaráq tíniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷ miráímanibo Îtuma kemmá íma timátikena tiráíye: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátikaraiye. kemá mibáq keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-

qtataariq kaapaq-yátáq Îtuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítíkinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kêtunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kêtunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye:

“kemá itái-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itái-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánané.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-itái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itái-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itái-yátááqá káonaunanataama waayúkati itái-yátáákómá paátataakaa kéiye. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itái-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itái-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itái-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqâ kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Îtuqtaba itáíq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Îtuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnнататаа ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama

náayuwabi yemá téta “ketáámá itaí-wáyúkáié” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itaí-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”
 téqtaa kétunatae. min-áíkmá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnáágaraq itaí-yátáákóni awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáaráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayáinô? paá arekákq umá-yuma keráwápíkémhá waayúkati yúrakaqa itaí-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekákq umá-yuma keráwápíkémhá keráwáqtí keqtiboní akoqnááma matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémhá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itaí-wáyúkáié” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnááma íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaerákq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte:

“Áánûqtuma máqte-kayukati aúkápikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráíye. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itaí-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwaráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq wataagaraq wení aúyánákáq ketáámá itaí-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokarîq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minnýababoana Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkáiqtatabataa wenaúma manéna uíno.”
téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátíkaraiqtatabataa arupú umá timá tímikaune. wataama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánááráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaíyábá ítkaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnýaba wenamá kemá túyánámmá

itaíyáábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-
uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq
tiyáátámma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma
ítama tágaa-wataanapo keráwáqá yabiténááq uráune.
ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí wataáama
tiráátimma minnâ arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-
akoqnaayaba itáíq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune.
waayúkama paá yeqtáama itáíq-itaiq íma ígáae téq timá
tímikaune.

⁶ itaí-yátáákómmá itáíq-itaiq umá yáqtoraiyabama
ketáámá waayúkaarikaa kúnatae. maa-márábí-káyúkátí
itaí-yátááqtbá téite oníkáá umá íma móraiq kéíye. maa-
márábí anómma yabíkáa-kayukati itaí-yátáákóráá umá
móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi
yemá ánataginoe. ⁷ maami itaí-yátááqtbátáá túnna
minnâ Áánûqtunopakene. itaí-watáámá aúpáq-ámmá
Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá
Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáikaaq íyábá
tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama
yemá aati-aatimá maamin-áqtbámá íma tágama arupú
kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni
uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo
yemá íma tágama arupú étama áaiq-i-wayukama Ítuqtaba
“kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe. ⁹ Áánûqtuni
wataáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma
arupú kéitena mirá kétéye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-
kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.

waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-
qtataaqa wáíye.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi we-
qtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáánapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtatae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtatabagaraq kéitaiye. ¹¹ Ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. mórai q uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² Íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtatabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ Ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtatabataa ítama tágareqtaa óq-wayukama keyiraatunatae. Aokaq-Áágóní wataábi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokáq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmîmma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáánapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq yainánoe. ¹⁶ minnáyaba Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo îtu Káríqtoma wenamáárîq

wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá wataáma iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq timá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyaporaa uráamma ²⁻³keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamáama naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápíkémhá íbêkaraq waayúkaariqti wataáma keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtabámá kemá téq “kamáama naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmha kéumayikeq kéowana keráwáqti túgoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe. ⁴keráwápíkémhá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áíkuteq mirá temhá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái wataánaipo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq íyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópí ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi

nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémhá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayayuka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemhá íráqôniq umátikaraitapoq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémhá káqo-wama mitáyama kéiye. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uráiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. ítáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama íétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miraráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá

kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móranakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miraráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamáárîq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekárâq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápikémmá túyánápímmá téq “kema maa-márágóní áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémarreraq wenôpake itaí-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹ áraimma maa-márábí-káyúkátí itaí-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení wataáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítaí-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké keyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”
téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”
téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétémiye. ²² kemá Póroma Aapórogaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqítí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqítí minnáe. ²³ ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtona wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapórogaraq kegáráqtbáa túyánámmá ítátimekaratama minnýyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayaí-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráín-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkaraiarataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi tímámîniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtbáa keráwáqítí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunanibo kemá minnýyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenamááríq minnýyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtbáa otaammá kepímmá wáinanama minnýyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamáa kemmá keyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá

uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikaí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáq-toqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq we-qtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ ítáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa mataúnatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainmma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágárq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáeta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkátí yúrikaq keqtáá tíkamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétewatama

keqtaáyábámá waayúkama téta: “yemá Îtu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúnîq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéítao? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiye. ¹¹ min-ábáúráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiye. ketáái naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtaámá iyákáá umá yítauqyama tíkama wáraawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémmá ketáámá aáwaqa meyánîq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtaá timá táiq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtaámá tú-tiqa kétimewaqtaama ketáámá minnâgoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtaáyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minnâ ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámûraq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaaqtae.

¹⁴ ketí tíkáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá ká-gayaunama keráwáqá tigaeráq matikáíkonîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígónîq umá kágayaune. ¹⁵ Îtuqtabama keráwáqti tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqti keqtiboráá-náqá Îtu Káríqtoqtaq itáiq-itaiq íyábá kímora máiye. Îtuqtaba átê-wataama tíyábá timá tíkaraipoaq keráwáqti keqtiboráá-náqá Îtuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqá máyáaro.”

téq kétéma-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkáapike-nare. ánibo wemá Ítukaq itáíq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tíkáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minnâ yaímma keráwápkémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnáama matáá paá wataawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáa-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqti táí-aaipeke waeraraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqti aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tiráae. mi-kúmiq-yátáákómá itáíq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqti aúkáapimma pááq

kéitaqa náaraq umá keráwáqá itaí-yátááqtbámá túma mamé uí-áímma tínô? keráwáqtí tirummá ínnayaba tiguaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmíq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáíqtukaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ánibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqtê yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáabi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóní aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumínî-kanaaraqa min-nákóní arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkена táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwîqa yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táígómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá árainmma íraqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóní áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááímmá táígokaraq áyamma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íraqôkaraq árain-aikaraq

1 Korítiani 5:9   16   1 Korítiani 5:13

mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi îtukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá um-maatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémhá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémhá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéíye. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá îtu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaga paá inaaro.

¹² mi-káyúkámá îtu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaa-kayukama yemá yainaíyábámá minná íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá îtu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áíkutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yimáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi îtu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-táí-náqá keráwáqá áíkutaiyapikemma paábaq matuwéraq

keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ániibo móra keqtíbbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnýabama íyaq ítaraao? miráinaq mi páaqyan-otaaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa páaqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainá-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaarácq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkáapikemma kímora mirá-nákómá itai-yátáákáráq íyaq máiyo? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbbâqawaaraan-naqa yainá-nákókáq awíqme kéomanibo yainá-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tîbbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaarácq kémayewaqa minnýababa aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnýabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tîbbâqawaayugaraq mamá komarummá umá

kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápíkémhá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáíya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagôtê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgaráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápíkémhá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútíkaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútíkaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “Íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaq-toraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáítana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte.

min-áímmá árainanibo anaaékaqa Áánûqtuma tinnakanaaraq aáwakogaraq tíyakogaraqta mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ánibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáiyee. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ánibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aanapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqamá ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timínîqtae. ¹⁵ keráwáqá móramora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkotê mamá mimórá káuraaye. minnáyaba íyaqa ítaraao? minnáyabama Áánûqtuni wannaabí agamatán-áíkomá kėtiye: “kaayaq-wáígórátámá mamá mimórámá auráyoye.” téna kėtiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíkoqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamáárîq keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátáárîq í-ááíkomá keráwáqtí túgoqtaba wáiyee. ¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqta ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo?

íbbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyanîq uráiyee. mónekakemma íma meyanîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyanîq uráiyee. keráwáqá wení naaenápó meyanîq uráiyee. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoq íbbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kétune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ánibo aaragógáráq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. móraiq umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógáráqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakaa. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma

keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aaraukárîq íuraa-yugaraq ketoq-nóíníqtábágáráqá maará kétune. minnâ aaraukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aaraukárîq oro. aaraukárîqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aaraukárîq uráa-yuyabama maará kétune. minnâ ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq yauwéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aaraukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minnâ waagómá wemá Ítukaqa itáíq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáíq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. ¹³ mórai q umá aaragómá Ítukaq itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáíq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. mórai q umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáíq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. mórabí yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógaraq kanaarâq kéiteta

Áánûqtuqtaba yemá aokariq umá kanaaraq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokariq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéie. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena inaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáapí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaq keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káriqtokaq itáiq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá áayaraimma aokariq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukáríq íyaq uráánanabiyo? minnýaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ¹⁹ yúmo karaí-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóao.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa

umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miráráá umá paá umáginiiye. minnâ wemá kúmiq-yataakoni akoqnáá-goni aménáápáqá íma máiiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaímá kémayaiye. ²³ ítáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúráro.

²⁴ ketíbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máíyanawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aaraukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápké itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ánibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aaraukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéiiye. mórai q umá inaarúgómá aaraukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiiye. miráimanibo ítáaro. aaraukárîq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máráro. ketáa mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátárai-nakoni auyánákóní aménáápáq máráro. ³⁰ Áánûqtuni

mayáiráqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqtí oótamma ³¹ meyanîq kéeq oótamma mayáiyábá íma yaqtóráaro. abo maa-márámá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaíyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayáiráq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aaraukárîq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayáiráq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókáráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokarîq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáq-toraikaae téq kétune. keráwáqtábá maaráigaae téq kétune. maannâ keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaínáaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápíkémá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tíkáin-inaarugokaqa íraqônîq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáarúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayáino. wemô min-ínáarúmá mayáinama

íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqôniq kéiye. ³⁸ miráuma mórawaigoma wení ákáin-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kétune: “mirán-ááikómá itai-yátáákómá uyátamaqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginiye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkmá aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátamaqma marániye. kemá min-úbámá kágayeqa túyánápímmá kétune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáiyé.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákkómá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákkómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauna-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtbá itáiyana min-ítái-yátáákkómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa

umátikaniye. ² Ítáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá tэта “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamá Áánûqtuma keyimonena íraqôniq kéumayikaiye.

⁴ minnýaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátáaqá yaawábi óqtakoma íma kanaarác akoqnáá umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaarác akoqnáá umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáá-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáá íraqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákác nunamummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyе. ánibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokác uráiyе. wemá keqtáámá túwaraimma kétimiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake tarôq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénétama yemmá yigae kэтата netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákárác ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekác aáwaqa amí-

áawákómá naanataámá keqtáámá íraqônirabi táigoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Kárfiqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-áawáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáiq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-áawáqá kéenama wemmá agae kéinana netuq-áuyánámmá kéitena tîniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení auyánápímmá tîniye. ¹¹ maamirá-qtátáaqá abarokáq ínama keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itái-yátáákómá wení auyánámmá yabitimá keyawaaq owana mamá wemmá agae kéiyee. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoni auyánámmá yáqtoreq íma kanaarác arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-áawáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayáimá weqtábá matáunayababoana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáiyee. ² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egárác Páánabatigaraqa nôraq itanawác kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyo?” téta kétéwaqa

kemá maará téq yauwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náapaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuyanaapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátarai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayairákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yauwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómá wemá yópíkén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipí-tipí-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápíkén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye.

¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópíké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataaama keráwáqti aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáímô kémayekama kerátámá

keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ánibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá waí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamáárîq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama waí-náqtabámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannâyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minnâ kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaemma waraíbíkémhá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnâyaba itáae. minnâyababoq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtataapoq kemá ítima-timenama puíyábá kétikaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamá uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemhá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátamaqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma timíniye. ¹⁸ nôi-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiye. ápêqa keráwápíké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápíké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamáárîq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auraíyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitiyábá kétikaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabitiyábá kétikaitapoaq kemá móragaraq min-ámáan-áikóní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáan-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáan-áikóní aménáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabitiyábá kétikaitapoaq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabitiyábá kétikaitapoaq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaga íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáiq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.

²⁴ ítáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta

uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqamá káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yatááqá íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyē. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánimanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqamá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá íkémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá kenamáárîq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

¹ tîbâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yatááqá yímikaine. ketáái títubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ániibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ániibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ániibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímîtata min-óqtápíké nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yetê iráiyē. min-óqtákóní áaimma minná Ítu Káríqtoe. ⁵ miráimanibo taíganomma mi-káyúkábíkémhá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-marábáq

puqyíkaraine. yeqtí arááq-yugoma mi-máraráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áímmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óq-takakaraq yaarakáráq nunamummá tirááqtaba Áánûq-tuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké ító-ureta akáyáánîq éta yimuqá makááe.”

téna kétiye. ⁸ yeqtí kebó-yátááqtabábóata nóinaq pááq uráiyó? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtabá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq pááq uráiyó? iraakabayaakómá yúputata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárún-narún-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq pááq uráiyó? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtabá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápíkémma ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaarácq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatîniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamáárîq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaarácq

kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnýababoq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaarácq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “íraqôniqtaa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa itaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íraqôniq umátíkáiqtaba wekácq “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naaegógárácq wenaúgogaraq kényagaroqtaunatae. ¹⁷ áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kényagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnýabama kétagaa? abo Ítíráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yáárérácq ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kényagaroqtaae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóní amakácq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákácq nunamummá mimóráíq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáíye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana mórai q umá amaqá yekácq yímemma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóní amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókácq kényime. ánibo keráwáqá kutiwákógárácq

yagaroqtaíyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráqá íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma keqtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétéikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraíne. minná ketáámá naayón-ááíkóni aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóraunataamanibo máqte-qtataakoma íraqôniq íkéiye. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kétéikaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íraqôniq umátikainayataaqtaba yenamá íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íraqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqa aáwaqa meyánîq í-márúkáq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonnae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáíq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá keté aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áuyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá tímámî-waigoqtaba kemá maará kéténe. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áuyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umáigurepoaq nôraq itaráq

óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yauwéqma timá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áanuqtukaq amaqá naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma weni itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ínna-waigoma aúyánápí téna “minnáma táigonîq kéíye” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáraaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiy-ata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítíráao-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maraíyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqônîq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqônîq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóba-mayikaniqtaba kétékaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémaraune. ³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máíye. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaq-maaqa keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-

áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. min-ááikóní áaimma minnáé. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémáiyé téna kétéraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq umáramma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní náápaakon aménáápáq kémáiyé téna kétéraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóní náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máiyé. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máiyé.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiyé. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiyé. ⁹ ániibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiyé. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máiyé. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaaráq aónanoe. ¹¹ ááqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiyé. ¹² maamin-áímmá áraine. áqnáae-kanaaraqa

Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo aaragóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyó? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minnâ minnánapo wení aqnómmá kanaarác yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minnâ yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minnâ keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaarác abarokác yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaarác kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa

nánó-namma móra-mora wáiyē. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuyaba táigoniq kéiyē. minnýaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamáárîq kemmá timá tímikaiye. minnýaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáiyē. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáiye” Áánûqtukaq timátuvena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” téna timá yímikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeyábágáráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéiyē. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáárîq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetao. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáínama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéiyē. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq

yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taiganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárîqtaa arútaraanayabataa maqmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú ínîqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá káyainana íma kanaarác awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígaae téq kétune. nánawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyó? itáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétéiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare”

tínnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyee.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kέqokeq-akoqnaama kέyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímîmma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyee. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kέqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárainakoma mimóráé. ⁶ miráuma Áánûqtuma kέqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánúqtúmá mirá kéiyee. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqðniq kéumayikena mirá kéiyee. ⁸ yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itaí-yátááqá kέyimená óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itaí-yátááqá kέyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itaíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kέyimená óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kέyimiye. ¹⁰ ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímîtata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímîtata Áánûqtuni wataáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímîtata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraq akoqnáama yímîtata yemá óqain-oqaipeke wataáama kanaaráq kéte. ánibo óq-wayukaraq akoqnáama yímîtata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaeraae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnáamá mimórá-Áókáq-Áágómá kέyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá itáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyee. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá

mirátáá kéunatae. minnâ wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ánibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráá aúkáunatae. Ítíráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayái kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umáğureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáíye. ¹⁵ aítaukoma wataáma kanaaráq kétenama maará téna tınıyô? “kemá ayáamma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tınıyô? “kemá aúamma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye. ¹⁷ ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itánıyô? ánibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itánıyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama waınaraq wáikaae téna makáíye. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minnâ íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmıye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápımmá kétunatae: “aqnúñıq in-áúkápáre.” téqtaa kétunataamanibo mi páaqyan-aayapaq

mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miraráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaqa yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéiye. mórai q umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémariye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ mórai q umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba keyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáraré. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayíkaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe wataama te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe wataama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waérea-yuwabiyo? árainuramma

ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá káyimiqtaba tikáinama minnâ íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minnâ arummá amí-yátááré.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kêtunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkáyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnááma tímikaitaq máqte-qtataqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama minnâ kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênnama minnâ kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kėtiye. wenamáárîq wenaúma íma múte káyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá káyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnábaq wetábá ákái-qtataqtaba aúyánámmá íma

kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá keyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi áraimma arummá yímî-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá keyimiye. maami-qtátááqtabámá aati-aatimá yaákarena awé kéiyé. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáiq-itaiq íyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéiyé. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéiyé. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipike wataáma tí-ákóqnáágáráq tímíkaiqtaama ánataginiye. itái-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itái-yátááqá mútúq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti wataáma tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá itáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táiq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá

pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánaáráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máraaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minnâ itáíq-itaiq umá yáq-toqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtatabaa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkémhá mú mikákáá anó-qtataaqa minnâ tirummá amí-yátááqtábá wáiyé.

14

¹ miráuma áqnaábaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni wataama waabá-káyúkáráqa tí-ákóqnááyábá tikáino.

² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaiپی te-yúhá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéiyé. min-áupáq-áímmá keqtáámá íma kanaarác ítama táganunatae.

Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni wataama timá táгаа-yuma mi-kátáánápó kanaarác mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaarác umá yíqtaaiq éta yimakakî kéumayikaae.

⁴ min-nákómá náawabi óqaiپیke wataama timhá wemá paá wenamáárîq wetábá mamá akoqnáá kéiyé. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni wataama abarokác timá tágainnama wemá Ítuqtaba áíkuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye.

⁵ keráwáqá óqaiپیke wataama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkárác tíyábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipiپیke wataama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama

minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipike wataáma timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye. paá yaímma itaí-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni wataáma waabá-káyúkáráq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiye.

⁷ itáaro. kaapáúmna yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmna tínô? ⁸ móraiq umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutéama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipikemmo wataámo temmá miraráa kéiye. keqtáagoma áaimma íma wáíye. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkómá paá uwáá keyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá wataáma tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimóra-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá ôriq umá kétékainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáa umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápikémmá óq-aipike wataáma kéténaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétémanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiye.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúno? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-íyápógáráq ketí

túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyónááqa tirun-íyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-íyápógáráq waayúkama íma itáiyán-aipike kéteq Áánûqtun-awiqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma wáino” tínô? ¹⁷ keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamáárîq óqain-oqaipe wataáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabi álkutaawaqa yeráwáqá ítama tágaígaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáamá ketáabiqtaa wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqôniq kéíye. ²⁰ ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táíyataaqtabama miráuma iyápógoma íma ítáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kétéye:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma ítánoe.”
téna uyátárai-nakoma kétéye. téna yainánîqtaba kétéye.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanataámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéíye. ²³ áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipe álkuma wataáama

kétianama maará-qtátááqá kanaaráq pááq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi írenama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni wataáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétagena wení kúmiqtaba wenamáárîq wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áúyánáqtábá kétianama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye. keráwáqtábámá téna “árainma Áánûqtuma yetê máíye” tíniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awíqa ibí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámíqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike wataáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqté-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéokayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápkémmá yaímma-yuma óqain-oqaipe wataáama tínéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tínna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma timá tágaino. ²⁸ miráinana mórana min-áíkoní áaimmo kanaaráq waeránîn-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápkémmá yaímma-yuma Áánûqtunopake wataáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa

aráátínanama watáamo tinná-nakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tíno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tinnô-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tíyábá akoqnáama matétama yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá íwáraaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karáníbo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi álkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókákq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi álkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnáama maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma áónáino. kemá uyátárai-nakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tinnéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéíyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqôniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uraiye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráíye. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunaboaq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaarácq íráqô-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá

matáune. miráimanibo kenamáa kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáíye. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kétunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéíye. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq urááe.

¹² ketáámá téqtaa “Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kétunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Îtu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ánibo Îtu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Îtu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kétunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Îtu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéíyanama Îtu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye. ¹⁸ Îtu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ ketáámá Îtu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo áraimma Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnaabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá máí-auwaraimma matáíye. ²¹ kímora-naqa Áátaama

wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá kúpuyunataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaarác itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqtaa ketáámá kúpuyunataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraq keqtaámá mamá itó-umatikaniqtae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ánibo wení yauwéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánáaráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá páaq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamáa anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ánibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánûqtuni wataama agamatá-kánáábímmá kétéiye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítauq aménáápáqá makáiyé.”

téna kétéiye. Áánûqtu wenamáa Ítu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémariye. ²⁸ máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamáa aboámá Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá páaq ínama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma

máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketíbâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnýaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkaráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóíq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoaq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq íníyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonaae. itáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnýaba keráwáqá káonaae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráíq kéíye. waayúkati yúma wáitana

wáiwakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáiyē. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyē. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyē. ⁴¹ aabaúgoní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyē.

⁴² móraiq umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ányukaa kéiyē. yemá uqmáráawata marabí kápuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqtamaráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiyē. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéiyē. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéiyē. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnáyaba Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káriqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba páaq uráiyē. ⁴⁶ min-áúwaráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiyē. min-áúwaráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráiyē. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráiyē. ⁴⁸ mi-káyúkámá

maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ániibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq uráinakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kêtima-timune. minnâ amakógáráq naaegáráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpáq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái tógoma íma puínîmanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnááqtakaa yiniq ínana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánááráqá werôqa yínaqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kényinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaaráq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwáráikómá waéqma ípuí-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánááráqá Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáq pááq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kėtiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáiyé. ániibo ámáan-

aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokáq awíqme kéin-aikoma keqtaámá keyainaiye. ⁵⁷ áaqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqtaa wenáwîqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáamá puí-ákóqnaágóni aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnaá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí mayairákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa mónéqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áíkuma máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupáiyábá yiráátunnata keyorupaae. keráwákáráq móraiq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnaabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí meyápike yaímma akáma paabaq kémaraian-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáranaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí náapaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyíkáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnaabaqa Maaterónia-marabaqa kótamaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtêma mibáqá yaugiq-kánaábínáq mútûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo

kemá keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémhá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpaq kóonune. ⁷ kemá yénúnnaa keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayaiyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kényikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáé.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaímá kémayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákaiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yínîqtaba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaae téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyé. miráipoana wemá kanaaráq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yatááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq íkatíqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yatááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq urááé. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáq-naa íyábámá akoqnáá umá mayaímmá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune.

minná mirá-káyúkágáráq yetê kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá keyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áikutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áikuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq keyuwaune. miráuma waíno.

²⁴ missing?

kemá Póroe.

Tóqtanima agatáíye.

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea

Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa
copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 Jul 2019 from source files dated 19 Jul
2019

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84